

1. Tutustu oheiseen aineistoon ja kirjoita essee aiheesta: **Kristinuskon leviäminen ja vakiintuminen Pohjoismaissa ja erityisesti Suomen alueella keskiajan loppuun mennessä.** Käytä kaikkia oheismateriaaleja.

1.a) Katkelma Pyhän Ansgariuksen legendasta

Tätä ennen tapahtui niin, että Ruotsista tuli lähettiläitä edellä mainitun keisari Ludvigin tykö ja muiden heille toimeksi annettujen asiain ohella he sanoivat keisarille ja antoivat tämän ymmärtää, että heidän maassaan oli monia, jotka halusivat tulla kristityiksi ja ottaa vastaan uskon. Ja he sanoivat, että heidän kuninkaallaan Ruotsissa oli hyvä tahto sen suhteen, että siellä olisi jumalaisia pappeja. Ja siksi he pyysivät keisarilta, että tämä lempeydessään suvaitsi lähettää heille joitakin pappeja, jotka osaisivat saarnata hyvin.[--] Ja Ansgarius otti hoitaakseen matkan kuten keisari käski ja matkusti Ruotsin maahan tutkimaan, josko kansa halusi ottaa vastaan kristillisen uskon. [--] Sitten he tulivat lopulta Ruotsiin ja satamaan, jonne oli mitä parhain purjehtia ja jonka nimi on Birka. Kun he saapuivat sinne, otti heidät suurella ystävällisyydellä vastaan valtakunnan kuningas, ja hänen nimensä oli kuningas Björn. Ne, jotka olivat kuninkaan lähettiläinä keisarin luona ja saivat aikaan, että Ansgarius saapui Ruotsiin, menivät heti kuninkaan tykö ja antoivat hänen ymmärtää, miksi nuo olivat sinne tulleet. Kun kuningas sai tietää, miksi heidät oli sinne lähetetty, piti hän neuvonpidon palvelijainsa kanssa ja hyvän miesten kanssa, joihin hän parhaiten luotti. Hän kysyi, mitä näitä miellytti tehdä asian suhteen. Silloin olivat kaikki samaa mieltä siitä, että Pyhä Ansgarius ja hänen kumppaninsa saisivat pysyä Ruotsissa ja saarnata heille Jeesuksen Kristuksen evankeliumia ja pyhää uskoa.

Ja he sallivat sen, että kaikki halukkaat saivat vapaasti ja esteettä ottaa vastaan heidän saarnaustaan ja opetustaan. Kun Jumalan palvelijat näkivät, että kaikki kävi kuten he itse toivoivat, alkoivat he julistaa tervehdyssanoja kansalle. Ja useimmat ottivat mielellään vastaan heidän opetuksensa. Ja heidän lähellään oli monia kristittyjä miehiä, jotka istuivat vankiloissa, ja he iloitsivat suuresti, että nyt lopulta saisivat pyhät sakramentit, kuten ripin. Ja he saivat kuulla messua ja ottaa vastaan Jumalan siunatun ruumiin. Niin voidaan hyvin nähdä, että siellä oli kaikin puolin sellaista kuin heidän lähettiläänsä olivat sanoneet keisarille. Oli myös joitakin, jotka tulivat esiin ja pyysivät, että heidät kastettaisiin. Ja heidän joukossaan oli Birkan kaupungin vouti ja kuninkaan ylin neuvonantaja, jota kuningas kovasti rakasti. Hänen nimensä oli Herigar, ja tämä nimi on se, joka nyt on yleensä muodossa Erik. Hän tuli esiin ja otti vastaan kalliin lahjan, joka on pyhä kaste. Ja hän oli sitten mitä vankimmin pyhässä uskossa, sillä hän rakensi heti kastetuksi tultuaan kirkon omille isältä perimilleen mailleen ja palveli Jumalaa suuressa puhtoisuudessa ja jumalisuudessa. Ja tämä mies Herigar, kuninkaan neuvonantaja, teki sitten monia hyveellisiä asioita ja kunniakkaita tekoja.

Pyhä Ansgarius eli Ansgar eli vuosina 801–865 ja hänestä kertovan Pyhän Ansgariuksen legendan on kirjoittanut Rimbart (n. 830–888), joka seurasi Ansgariusta Hampuri-Bremenin arkkipiispana. Tässä oleva katkelma legendasta on 1400-luvulla tehdystä ruotsinnoksesta, jonka suomennos on julkaistu teoksessa *Naantalin luostarin kirja*. Toim. Mikko Kauko ja Marko Lamberg. SKS: Helsinki 2017.

1.b) Ristiriipus

Haudasta löydetty, 1000-luvulle ajoitettu ristiriipus Maarian (nyk. Turku) Taskulan kalmistosta kuvattuna molemmilta puolilta. Kuva: Paula Purhonen, *Kristinuskon saapumisesta Suomeen*. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja 106. Suomen Muinaismuistoyhdistys: Helsinki 1998.

1.c) Katkelma Pyhän Henrikin legendasta

[--] Mutta kun Suomen silloin sokea ja julma pakanakansa aiheutti usein Ruotsin asukkaille raskaita vahinkoja, pyhä Erik-kuningas otti mukaansa Upsalan kirkosta autuaan Henrikin, kokosi sotajoukon ja suuntasi sotaretken Kristuksen nimen ja oman kansansa vihollisia vastaan. Kun hän oli pakottanut nämä voimallisesti kristinuskoon ja oman valtansa alaisuuteen sekä kastanut suuren joukon ja perustanut noille seuduille kirkkoja, hän palasi Ruotsiin kunniakkaana voittajana. Autuas Henrik, joka arveli olevansa ylhäältä määrätty Herran viinitarhan hoitajaksi ja vartijaksi, jäi rohkeasti noille seuduille kostuttaakseen taivaallisen opin kasteella vastakäännytettyjä nuoria taimia ja vahvistaakseen Jumalan palvelemista, pelkäämättä asettua alttiiksi millekään vaaroille voidakseen levittää Jumalan kunniaa. Oi kuinka suuri uskon hehku, kuinka suuri jumalallisen rakkauden palo olikaan sytyttänyt hartaan piispan kultaisen alttarin, hänen, joka väheksyttyään aineellista rikkautta ja ystävien lohdutusta sekä Upsalan piispuuden ylhäistä istuinta asetti alttiiksi monille kuolemanvaaroille harvojen ja köyhien lampaiden pelastuksen tähden. Hän seurasi sen paimenen esimerkkiä, joka jätettyään 99 lammasta erämaahan etsi yhtä ainoaa eksynyttä ja löydettyään nosti sen omille olkapäilleen ja kantoi lammastarhaan.

Pyhän Henrikin legendan säilynyt muoto on nykyisten arvioiden mukaan kirjoitettu 1200-luvun lopulla. Pyhän Henrikin legendan suomennos teoksesta Tuomas Heikkilä: *Pyhän Henrikin legenda*. SKS: Helsinki 2006.

1.d) Katkelma Eerikinkronikasta

Kuningas Eerik antoi käskyn käydä koko valtakunnassaan sekä ritareille että heidän vertaisilleen, samoin sekä talonpojille että ratsupalveluksessa oleville. Näin herroilla on yhä tapana käskää miehiään halutessaan ryhtyä sotaan. Niinpä kuningas käski heitä lähtemään pakanamaahan asettaen heidän esimiehekseen lankonsa Birgerin, jota kohtaan hän tunsu suurinta luottamusta. Lanko ryhtyi tehtävään mielellään, sillä myös hän halusi edistää kuninkaan kunniaa. Riuskat ja rohkeat soturit varustautuivat aseineen ja sotisovineen. Kypärät, rintaraudat ja rintapanssarit olivat tarpeen, ja siksi niitä valmistettiin lisää. Kukin varusti itsensä tykönsä noudattaen kernaasti kuninkaan käskyä. Laivoja ja nopeakulkuisia pursia laskettiin vesille. Monta vanhaa isiltä perittyä miekkaa otettiin alas seiniltä, joilla ne olivat kauan roikkuneet. Monta suurta rahanytyä avattiin ja niistä jaettiin niille, joiden piti jättää kotinsa epävarmoina paluustaan. [--] Samaan aikaan myös pakanat varustautuivat. He tiesivät hyvin, että hyökkääjät tulisivat koitumaan heille vahingoksi eivätkä suinkaan hyödyksi. Mitä useampia lukemattomista kullatuista laivankeuloista pakanat saivat näkyviinsä, sitä enemmän heidän ilonsa kääntyi suruksi.

Kristityt laskivat siellä satamaan, ottivat viirinsä ja nousivat maihin. Maihinnousu onnistui hyvin kristittyjen kilpien ja kypärien hohtaessa yli koko sen maan. Kristityt mielivät päästä mitteleämään miekkojaan pakanallisten tavesten kanssa – näin oletan heidän myös tehneen –, myös kultaa, hopeaa ja suuria karjalaumojia he mielivät. Tavestit pakenivat silloin, pakanat hävisivät, ja kristityt voittivat. Joka halusi antautua, ryhtyä kristityksi ja ottaa vastaan kasteen, sai säilyttää omaisuutensa ja henkensä sekä elää kaikessa rauhassa. Pakana, joka tähän ei alistunut, surmattiin. Kristityt rakensivat sinne linnoituksen, johon he sijoittivat ystäviään ja sukulaisiaan. Linnan nimi on Hämeen linna, ja se tuottaa pakanoille edelleenkin murhetta, sillä se seisoo siellä vieläkin, niin arvelen. Kristityt asuttivat sen maan kristityillä miehillä, ja siitä samasta maasta tuli kokonaan kristitty. Luulenpa, että venäläisten kuningas menetti sen.

Eerikinkronikka (*Erikskrönikan*) on keskiaikainen ruotsalainen runoteos ja riimikronikka, joka kuvaa Ruotsin historian tapahtumia pääasiassa valtionhoitaja Birger Maununpojan (n. 1210–1266) eli Birger-jaarlin ajoista vuoteen 1319. Se on kirjoitettu todennäköisesti 1320- tai 1330-luvulla. *Eerikinkronikka*, suomentaneet Harry Lönnroth ja Martti Linna. SKS: Helsinki 2015.

1.e) Katkelma artikkelista Lähetyksikauden muistoja: Ravattulan Ristimäen kalmisto, kirkko ja kirkkomaa

Aurajokilaakson arkeologisen inventoinnin yhteydessä 1990-luvun lopulla havaittiin Kaarinan Ravattulan kylässä sijaitsevalta Ristimäeltä pitkänomaisia kuoppia, joita arveltiin hautapainanteiksi. Yhteen tällaiseen painanteeseen kaivetusta koekuopasta löytyi palanutta savea ja pronssirengas, joiden perusteella paikkaa ryhdyttiin pitämään risiretkiaikaisena kalmistona. Turun yliopiston johdolla käynnistettiin vuonna 2010 alueen arkeologiset kaivaukset, joiden myötä ruumiskalmisto saatiinkin pian todennettua. Tämän jälkeen kaivauksia jatkettiin ja syyskuussa 2013 voitiin uutisoida Suomen vanhimman kirkon löytymisestä: Ristimäeltä oli kaivettu esiin varhaiskeskiajalle ajoittuvan kirkon jäännökset.

Luonnontieteellisten ajoitustulosten ja esinelöytöjen perusteella Ravattulan kirkko rakennettiin 1100-luvun jälkipuolella. Rakennus pystytettiin tuolloin jo käytössä olleen, viimeistään 1000-luvulla perustetun ruumiskalmiston yhteyteen. Kirkon käyttö päättyi 1200-luvun puoliväliin mennessä, mahdollisesti 1230-luvulla. Kirkkorakennus ilmeisesti tyhjennettiin, ja se purettiin tai jätettiin paikoilleen lahoamaan. Samoihin aikoihin myös hautaaminen kirkon ympäristöön loppui. Ravattulan kirkko oli puinen, kivijalan päälle pystytetty rakennus. Tyyliään se oli niin sanottu kapeakuorinen kirkko. Ulkoasu ja pohjan muoto poikkesivat myöhemmistä keskiaikaisista suomalaiskirkoista, jotka olivat enimmäkseen suorakaiteenmuotoisia pitkäkirkoja. Kirkko muodostui kahdesta avonaisesta huonetilasta: rakennuksen länsiosassa oli noin 6 x 6 neliömetrin laajuinen kirkkosali eli runkokuone, johon paikallinen seurakunta kokoontui kirkonmenojen ajaksi; salin itäpuolella sijaitsi pienempi, noin 4 x 3,5 neliömetrin kokoinen kuoriossa. Kuori oli varattu ainoastaan papin käyttöön, ja siellä sijaitsi kirkon alttari. [--] Ristimäen hiekkainen maaperä kätkee sisäänsä arviolta kolmensadan vainajan viimeisen leposijan. Hautauksista noin kymmenesosa on tutkittu. Kaikki tutkitut haudat ovat kristillisiä ruumishautoja, joihin vainajat haudattiin lauta- tai ruuhiarkuissa, joskus myös taljaan tai kankaaseen kiedottuna. [--] Kirkkoa ja hautausmaata käyttäneen yhteisön kooksi on arvioitu noin 15 taloa. Talot sijaitsivat kirkon läheisyydessä muutaman myöhemmin tunnetun historiallisen ajan kylän alueella. Kirkko ei missään vaiheessa ollut laajaa maantieteellistä aluetta palvellut pitäjänkirkko vaan pienen paikallisyhteisön käyttöön pyhitetty rakennus. Tähän viittaa myös sen suhteellisen vaatimaton koko.

Juha Ruohonen: Lähetyksikauden muistoja: Ravattulan Ristimäen kalmisto, kirkko ja kirkkomaa, teoksessa Georg Haggrén, Petri Halinen, Mika Lavento, Sami Raninen & Anna Wessman, *Muinaisuutemme jäljet. Suomen esi- ja varhaishistoria kivikaudelta keskiajalle*. Gaudeamus: Helsinki 2015.

1.f) Turun Pyhän Katariinan kirkko

Turun Pyhän Katariinan harmaakivikirkko (ulkomitat 26,1 x 14,7 metriä) eli entinen Kaarinan pitäjänkirkko. Nykytietämyksen mukaan kivikirkko on rakennettu 1440–1450-luvulla. Kuva: Samuli Lintula, CC BY-SA 3.0.

2. Tutustu oheiseen aineistoon ja kirjoita essee aiheesta: **Miten suomalaisten elinolot muuttuivat 1900-luvun alusta 1970-luvulle.** Käytä kaikkia oheismateriaaleja.

2. a) Lehtiartikkeli

Suomen Kuvalehti

N:o 38 — 1919

KUVIA ASUNTOPULAN AJALTA.

NYT VARSINAISEN SOTA-AJAN JA PAHIMMAN pulakauden päätyttyä, jolloin kaikenlaiset »korvikkeet», »vastikkeet» ja »lisäkkeet» jo alkavat väistyä alkuperältään aito jokapäiväisen leivän tieltä, on päiväjärjestykseen saatu uusi pula — asuntopula. Kenen

onnellisen ei ole tarvinnut henkilökohtaisesti ja käytännöllisesti sitä kokea, hän on saanut tutustua siihen sanomalehtien kautta, jotka pohtivat ongelmaa puolin ja toisin, milloin pääkirjoitusten tärkeällä paikalla, milloin peittiipalstoillaan. Eikä tämä uusi maanvaiva rajoitu yksistään omaan maahamme, vaan se on kehittynyt yleiseurooppalaiseksi. Kaikkialta kuuluu sanomia sen tuhoisista ja haitallisista seurauksista. Terveystelliset olot siitä kärsivät. Syntyneisyyden lukumäärä pienenee, kun ei ole kattoa, minkä suojaa uutta kotia perustaa, j. n. e.

Tuntuvin on asuntojen puute luonnollisesti kaupungeissa ja niissä sitä huutavampi, mitä suurempi asutuskeskus on kysymyksessä. Pääkaupungissamme kerrotaan asuttavan monin paikoin kellareissa ja ullakoilla. Mutta ei maaseudullakaan nykyinen asutokurjuuden vitsaus ole tuntematon, kuten tällä sivulla olevia kuvia silmätessään voi todeta. Ne olisivat paljon paremmin paikallaan jossakin ison vinhan piilopirtti- ja vainoajoilta kuvaavassa muistelmassa kuin tosi ajankuvina — 20:nneiltä vuosisadalta! Noiden kurjien hökkelien ja »ryssänuunien» ei tarvitse olla suoranaisiä »sota-ajan tuotteita», riissä on saatettu asua jo kauan ennen Sarajewon revolverinlaukausta, mutta

välillisesti ja myös syvimmiltä synnyiltään ne voidaan rinnastaa sodan seurausten kanssa. Sota on lisäämällä jo entisestään raskasta puutteen taakkaa pidentänyt sitä aikaa, minkä niiden asujaimet ovat pakotetut niissä viettämään kituvaa ja ilotonta elämäänsä, ehkä monin verroin.

Yläkuva esittää itsellismiehen lisäksi Kulmalan asuntoa Paistilan kylässä Kokemäellä. Tupa on niin matala, ettei aikaihminen sovi siellä seisomaan. Uunina on kiviläjä nurkassa. Savu saa etsiä itselleen ulospääsyn rikkinaisella sangolla peitetyn ilmatorven kautta, mikäli osaa. »Eteenen» on oveton. Rakennus on kyhätty kalliiohokareitten väliin kivistä ja turpeista. Isäntä on 80-vuotias, leski, ja elättää itseään luutien tekemisellä, jossa työssä hän kuvassammekin on.

Pyöreässä valokuvassa nähdään koke-mäkeläisen paistolallisen Suomalaisen »pakari», jossa parhaillaan paistetaan tuliais-kakkuja kaupunkilaisvieraille. Nämä ovat jo ehtineet kiivetä katolle pikään heinikkoon kutun vohlien kera kisaillemaan. Rakennus on niin pieni, että leipälaudat on pidettävä ulkopuolella.

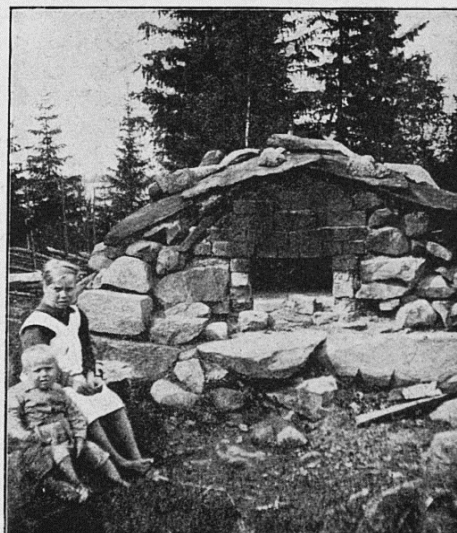
Kolmas kuva saattaa helposti johtaa mielikuvitukseen entisiin vainoajoihin, jolloin taivasalla vihollista piileksien jokapäiväinen leipä, mikäli sitä joka päivä saatiin, oli paistettava. Se ei kumminkaan esitä vanhaa »ryssän uunia», vaan saamme siitä nähdä, missä Kuusiston torpanväki Huittisissa kypsentää leipänsä. Torppa itse on niin pieni, ettei sinne uunia mahdu, ja asukkaita — yksitoista!

80-vuotias Isakki Kulmala „taloineen“.

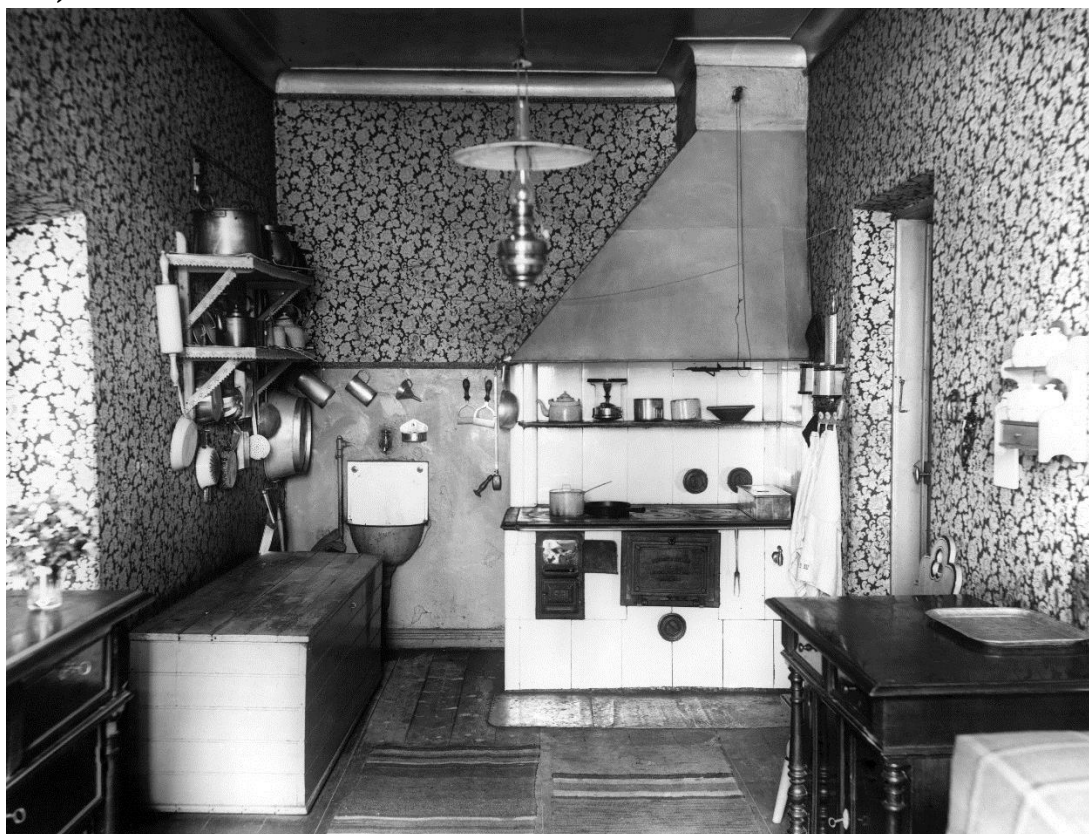

Tuliais-kakkuja paistamassa.

„Ryssän uuni“ nykypäiviltä.

2. b) Kolme keittiökuvaa 1900-luvulta

Keittiö A

(kuva otettu 1900–1910).

Kuva: Helsingin kaupungin museo

Keittiö B (1970). Kuva: Kari Hakli, Helsingin kaupungin museo

Keittiö C (1970). Kuva: Jorma Poutanen, Museovirasto

2. c) Asumistiheystilasto vuosina 1950, 1960, 1970 ja 1975

Alue	Huoneistoala keskimäärin	Henkilöitä 100 huonetta kohti	Ahtaasti asuttuja huoneistoja (yli 2 henk./huone) %	Henkilöitä ahtaasti asutuissa huoneistoissa %
Koko maa				
1950		152	23,3	34,8
1960	51	131	14,2	24
1970	60	103	5,2	9,7
1975	64	88	2,1	3,9
Kaupungit ja kauppalat				
1950		148	20,2	29,1
1960	48	123	10,7	17,2
1970	56	100	4,1	6,7
1975	61	86	1,6	2,7
Maalaiskunnat				
1950		147	25,2	37,5
1960	54	118	16,9	28,3
1970	65	98	6,7	12,8
1975	70	84	2,9	5,7

Lähde: Suomen virallinen tilasto VI C:105 1975 osa II